

محرومیت صاحبان نفت، زورگوئی دولت‌های غربی

دکتر هوشنگ طالع

سرانجام فشار بزرگ کشورهای اروپای غربی بر کاربران نفت در قالب مالیات و عوارض بر سوخت، آنان را به واکنش‌های تند واداشت. ایجاد راه‌بندان، محاصره پالایشگاه‌ها و... از جمله اقدام‌هایی بود که کاربران بنزین و گازوئیل، به ویژه صاحبان بارکش‌ها، کشاورزان، تاکسی‌دارها و... در اعتراض به افزایش «سوخت»، از خود نشان دادند.

مالیات و عوارض بی‌رویه بر نفت و افزایش سالانه آن از سوی کشورهای اروپای غربی، سرانجام به نقطه‌ای رسید که توان تحمل کاربران را به پایان برد و آنان را ناچار به نشان دادن واکنش‌های خشن کرد.

گرچه کشورهای نفت‌خیز و صاحبان نفت در درازای سده بیستم از درآمدهای آن بهره‌مند شدند، اما درآمد صاحبان اصلی با دارندگان امتیاز استخراج، شرکت‌های نفتی، واسطه‌ها و دلالان و از همه مهم‌تر، کشورهای عمده مصرف‌کننده نفت به هیچ‌وجه قابل مقایسه نبوده و نیست.

نفت و مردم‌سالاری

عمر صنعت نفت در ایران برابر با عمر مشروطیت یا برپایی نظام مردم‌سالاری در ایران است. با وجود گذشت کمابیش یکصد سال از عمر مشروطیت، گرچه در همه‌ی سالان زیر لوای مردم‌سالاری زندگی کرده‌ایم، اما جز چند سالی در آغاز، از مردم‌سالاری بهره‌مند نبودیم. در مورد «نفت» نیز چنین بوده، گرچه در تمامی این سال‌ها، از درآمدهای نفتی بهره‌مند شدیم، اما جز چند سالی، هم‌چنان به «زندگی گیاهی»، ادامه می‌دهیم.

روز سی و یکم اردیبهشت ماه ۱۲۸۰ خورشیدی (۲۱ مه ۱۹۰۱ م) امتیاز نفت جنوب به یک شهروند بریتانیایی به نام ویلیام ناکس دارسی (William Knax Darcy)، واگذار شد.

این تصویر چرخ استخراج نفت داریسی است؛ اولین چرخ‌چینی که نفت ایران را استخراج کرد و مشاهده آن یادآور بیش از یک قرن کشمکش برای استیفای حقوق ملت ایران از بابت استخراج و صدور این سرمایه ملی است (عکس از آرشیو ایران اکسپورت)

در این‌جا، گفتن این نکته ضروری است که در روز سوم امرداد ماه ۱۲۵۱ خورشیدی (۲۵ ژوئیه ۱۸۷۲ م)، قراردادی میان سپهسالار، صدراعظم ایران و نماینده بارون جولوس رویتر (Julius de Runter) سرمایه‌دار انگلیسی و بنیان‌گذار خبرگزاری رویتر امضا شد. برپایه قرارداد مزبور، امتیاز کشیدن راه‌آهن از دریای مازندران تا خلیج فارس، دایر کردن تراموای شهری، اداره گمرک‌خانه‌های کشور، استخراج همه معدن‌ها از جمله ذغال‌سنگ، نفت، آهن، سرب و... به مدت ۷۰ سال به وی واگذار شد. اما به دلیل تأخیر در آغاز عملیات و منقضی شدن مدت ضرب‌الاجل حکومت ایران، بخش‌هایی از امتیاز از جمله نفت، لغو شد. نخستین چاه داریسی در سال ۱۲۸۶

خورشیدی (۱۹۰۷ م)، در منطقه مسجد سلیمان به نفت رسید. درباری بریتانیا، امکان جانشینی نفت با ذغال سنگ را در کشتی‌های جنگی بررسی کرده و پذیرفته بود. البته باید به خاطر داشته باشیم که در تمام دوران حضور استعماری دولت بریتانیا

در جهان، نیروی دریایی به عنوان «مشت آهنین» کشور مزبور به شمار می‌رفت. درباری بریتانیا، نظر دولت مزبور را به این مسأله جلب کرد و در این فرآیند، امتیاز نفت ایران از «رویتر» خریداری شد. دولت انگلیس، پس از این موفقیت، برای ادامه کار رویتر شرکت بریتیش پترولوم (British Petroleum) با علامت اختصاری «BP» را بنیان گذاردند. انگلیس‌ها برای فریب افکار عمومی ایرانیان این‌گونه شایع کرده بودند که علامت اختصاری مزبور، معرف «بنزین پارس» است.

از همان آغاز، بنای کار به گونه‌ای نهاده شده بود که هرچه ممکن است کم‌تر به صاحبان اصلی پرداخت بشود و هرچه ممکن است بیشتر نصیب دولت‌های استعماری، شرکت‌های نفتی.

دلان واسطه‌ها و... شود.

آن روی سکه

درآمد ایران از محل نفت در دوران حضور بریتیش پترولئوم (BP) در ایران، یعنی از سال ۱۲۹۸ خورشیدی (۱۹۱۹ م) تا ملی شدن صنایع نفت در سرتاسر کشور در سال ۱۳۳۱ (۱۹۵۲ م)، تنها ۱۱۸ میلیون پوند انگلیس بوده است، یعنی سالانه مبلغی برابر سه میلیون و ششصد هزار پوند. در آغاز دهه سوم سده کنونی خورشیدی، ملت ایران به با خاست و به پیشوایی دکتر محمد مصدق، صنایع نفت را در سرتاسر کشور ملی اعلام و سپس در سال ۱۳۳۱، از شرکت بریتیش پترولئوم (BP) خلع ید کرد.

به دنبال کودتای ۲۸ مرداد ماه ۱۳۳۲، کنسرسیومی برای اداره صنایع نفت ایران تشکیل شد که در آن بریتیش پترولئوم (BP) نیز از شریکان عمده بود. در قرارداد جدید درآمد ایران از محل عواید نفت به دلیل افزایش قیمت نفت و افزایش تولید، ازدیاد یافت.

در این فرآیند از سال ۱۳۳۴ تا پایان سال ۱۳۵۷ (۱۹۵۵-۱۹۷۸) که انقلاب اسلامی به وقوع پیوست، دریافتی خزانه ایران از محل نفت ۱۱۳/۹ میلیارد دلار بوده است. در دوران بعد از انقلاب اسلامی، از سال ۱۳۵۸ تا پایان سال ۱۳۷۸ خورشیدی (۱۹۹۹-۱۹۷۹ م) درآمد نفت به ۲۷۸/۷ میلیارد دلار بالغ شده است. میزان درآمدهای نفتی کشور در هریک از دوره‌های فوق در جدول یک آورده شده است.

جدول یک - درآمدهای نفتی ایران

دوره	مدت (سال)	کل درآمد	میانگین سالانه
دوران بریتیش پترولئوم (BP)	۳۳	۱۱۸ میلیون پوند	۳/۶ میلیون پوند
دوران کنسرسیوم	۲۳	۱۱۳/۹ میلیارد دلار	۴/۹ میلیارد دلار
دوران انقلاب اسلامی	۲۰	۲۷۸/۷ میلیارد دلار	۱۳/۹ میلیارد دلار

مأخذ: Iran Export / No63-June-July 2000 / Non-Oil Exports by E.ABADI

برای دریافت دقیق‌تری از درآمدهای نفتی ایران در سال‌های اخیر، درآمدهای مزبور را در دهه هفتاد جاری، در نظر می‌گیریم.

مجموع درآمد ایران از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۸ خورشیدی (از محل صدور نفت و گاز)، بالغ بر ۱۰۴/۷ میلیارد دلار بوده است.

حال ببینیم، نفتی که در عرض ۲۰ سال گذشته (همراه با صادرات گاز)، سالانه برای کشور ایران به طور متوسط ۱۳/۹ میلیارد دلار درآمد داشته، چه اثری بر سومین قدرت اقتصادی غرب، یعنی کشور آلمان بر جای گذارده است؟

برای بطن‌شکافی مسأله، نخست نگاهی به ارقام بودجه آلمان در دهه‌های اخیر می‌افکنیم. در ردیف مالیات‌های ویژه‌ی دولت فدرال، ارقام زیر در مورد درآمدهای مالیاتی از محل نفت (Mineraloel)، به چشم می‌خورند.

(میلیارد مارک)

سال	درآمد
۱۹۷۰	۱۱/۵
۱۹۸۰	۲۱/۴
۱۹۹۰	۳۴/۶
۱۹۹۱	۳۷/۲
۱۹۹۲	۵۳/۱
۱۹۹۳	۵۶/۳
۱۹۹۴	۶۳/۸
۱۹۹۵	۶۴/۹
۱۹۹۶	۶۸/۳
۱۹۹۷	۶۶/۰
۱۹۹۸	۶۶/۷

منبع: بانک مرکزی آلمان

(Deutsche Bundesbank)

نقل از Weltalmanach 2000

بدین‌سان، درآمد دولت آلمان از محل

مالیات بر نفت در

سال‌های ۹۸-۱۹۹۰،

برابر با ۵۲/۹ میلیارد

مارک بوده است. البته

باید به یاد داشته باشیم

که افزون بر این رقم،

فروش سوخت در

شکل‌های گوناگون (بنزین،

سوخت برای گرمایش

خانه‌ها، گازوئیل، نفت کوره، برق و...)، مانند

دیگر کالاها در آلمان مشمول ۱۴ درصد مالیات

آرزش افزوده (Mehrwertsteuer) یا مالیات

فروش نیز می‌باشد.^(۱)

رقم مزبور با توجه به بهای فروش مواد

سوختی در جایگاه‌های سوخت، سالانه کمابیش

برابر با میزان مالیات مواد نفتی برآورد می‌شود.

یعنی در سال‌های میان ۹۸-۱۹۹۰، خزانه دولت آلمان حدود ۱۰۰۰ میلیارد مارک از محل فروش نفت، مواد نفتی و... مالیات وصول کرده است. هرگاه این رقم را با دریافت ایران از محل صدور نفت و گاز در همین مدت مقایسه کنیم، مسأله آشکارتر می‌گردد. البته به خاطر داشته باشیم که برای مثال در سال ۱۹۹۴ میلادی، صادرات نفت ایران ۱۳۲/۲ میلیون تن و در همان سال واردات نفت آلمان برابر یا ۱۰۶/۳ میلیون تن، بوده است. بدین‌سان، در حالی که در این مدت ایران کمابیش ۳۰ درصد بیشتر از کل واردات آلمان، نفت صادر کرده، درآمد ایران در برابر مالیاتی که دولت آلمان از محل نفت عاید نموده است، رقم ناچیزی است. در سال ۱۳۷۴، کل درآمد ایران از محل صادرات نفت و گاز، برابر با ۱۸/۴ میلیارد دلار بوده و در سال ۱۹۹۴، درآمد خزانه آلمان از محل نفت، کمابیش ۱۲۶ میلیارد مارک بوده (۶۳/۸ میلیارد مارک به صورت مستقیم بر نفت و بقیه به صورت مالیات ارزش افزوده بر بنزین، گازوئیل، انواع سوخت، برق و...).

اینجا گرسنگی کودکان، آنجا رفاه بازنشستگان!

برپایه مصوبه مجلس آلمان (Bundestag)،

از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۳، هر ساله ۷/۳ فنیک

(۷/۳ صدم مارک) بر مالیات بنزین و گازوئیل

افزوده می‌شود. از این محل قرار است که به

صندوق بازنشستگی که خالی شده است، کمک

شود. به دیگر سخن، کشورهای تولیدکننده نفت،

می‌بایست از این پس، بخشی از حقوق

بازنشستگان آلمانی و دیگر کشورهای اروپایی

غربی را نیز تأمین کنند.

برای شناخت دقیق‌تر، قیمت فروش یک

لیتر نفت از سوی کشورهای صادرکننده را با

مالیات ویژه‌ای که دولت آلمان قرار است برای

پر کردن صندوق بازنشستگی و یا به گفته دیگر،

پرداخت بازنشستگی گروهی از بازنشستگان

آلمانی بپردازد، مقایسه کنیم. هرگاه قیمت هر

بشکه نفت خام را در حالت عادی ۲۵ دلار در

نظر گیریم، در آن صورت بهای هر لیتر نفت

خام صادراتی، یعنی پولی که نصیب کشورهای

صادرکننده می‌گردد، برابر با ۱۵/۷ سنت^(۲)

است. در حالی که دولت آلمان در سال ۲۰۰۳

قرار است از هر لیتر بنزین و گازوئیل مبلغ

۲۹/۲ فنیک (۲۹/۲ صدم مارک)، مالیات اضافی دریافت کند. هرگاه میانگین برابری مارک به دلار را یک به دو محاسبه کنیم، در آن صورت مبلغ مزبور برابر با ۱۴/۶ سنت خواهد بود، یعنی کمابیش برابر با بهای نفت صادراتی کشورهای صادرکننده نفت.

کشورهای تولیدکننده نفت، به غیر از استثناهایی که دارای جمعیت اندک می‌باشند، در موقعیت نامناسب اقتصادی قرار دارند. حتی عربستان سعودی نیز با وجود تولید فراوان و جمعیت به نسبت کم، دچار مشکل‌های اقتصادی است و هر ساله بر حجم بدهی‌های خارجی کشور مزبور افزوده می‌شود. کشورهای تولیدکننده و صادرکننده عمده، مانند ایران، ونزوئلا، نیجریه، لیبی، اندونزی، عراق و... در وضعیت بسیار وخیم اقتصادی قرار دارند. در برخی از این کشورها وضع اقتصادی تا بدان حد وخیم است که اغلب کودکان از سوء تغذیه رنج می‌برند.

بدین قرار مشاهده می‌شود که رفاه کشورهای ثروتمند غربی به بهای فقر و محرومیت مردم کشورهای صاحب نفت تمام می‌شود. افزون بر این، کشورهای مزبور با وجود تأمین بخش عمده نیازهای نفتی جهان و به ویژه کشورهای پیشرفته صنعتی، اسیر بدهی‌های خارجی هستند. در سال‌های گذشته، این کشورها مجبور به گرفتن مهلت از کشورهای غربی برای بازپرداخت قسط بدهی‌ها، بوده‌اند.

در جدول دو صادرات نفت خام کشورهای اوپک به جز عربستان سعودی، امارات و کویت در سال‌های ۱۹۹۷-۱۹۸۰، نشان داده شده است. باید ادعسان کرد که سازمان اوپک و کشورهای عضو آن، از آن‌جا که متعلق به جهان

سوم هستند، یا نمی‌توانند، یا نمی‌خواهند و یا مجاز نیستند تا از منافع صاحبان نفت یعنی دولت‌ها و مردم این سرزمین‌ها، دفاع کنند.

در این زمینه وجود ندارد، استفاده نمی‌شود و حقایق به چشم و گوش جهانیان رسانیده نمی‌شود؟

جدول در

میلیون بشکه در سال

سال	کشور					
	الجزایر	اندونزی	ایران	عراق	لیبی	نیجریه
۱۹۸۰	۲۵۸	۳۶۴	۲۹۱	۹۰۶	۶۱۸	۷۱۵
۱۹۸۵	۹۹	۲۵۸	۵۷۲	۳۹۶	۳۲۷	۴۸۷
۱۹۹۰	۱۰۳	۲۵۰	۸۱۰	۵۸۳	۳۹۸	۵۶۶
۱۹۹۲	۱۰۲	۲۳۸	۹۲۳	۲۲	۴۳۱	۵۷۹
۱۹۹۳	۱۱۲	۲۴۹	۹۴۹	۲۲	۴۰۵	۵۶۸
۱۹۹۴	۱۲۰	۲۸۹	۹۶۸	۲۲	۴۱۱	۵۸۰
۱۹۹۵	۱۲۲	۲۷۱	۹۵۷	۲۳	۴۰۳	۶۰۸
۱۹۹۶	۱۴۳	۲۵۸	۹۶۰	۳۲	۴۰۹	۶۲۰
۱۹۹۷	۱۳۶	۲۶۰	۹۴۴	۲۶۹	۳۹۶	۶۳۸

مأخذ: بولتن سالانه سازمان اوپک در سال ۱۹۹۷

آیا به واقع نمی‌دانند یا نمی‌توانند یا مجاز نیستند که از آزادی مطبوعات و آزادی بیان در جهان غرب سودجسته و با دادن آگهی و رپرتاژ آگهی به روزنامه‌های پرتیراژ غرب، حقایق را در مورد بهای نفت صادراتی، هزینه‌های ترازبری دریایی و زمینی، سود شرکت‌ها و دلالتان و واسطه‌های نفتی و درآمد مالیاتی کشورهای غربی از محل «نفت»، برای شهروندان کشورهای مزبور روشن کنند. چرا از شاهراه‌های اطلاعاتی که امروز در اختیار همه‌ی مردم است و دیگر بهانه‌ای برای کارشکنی‌های «استکبار»

آیا، به راستی نمی‌دانند؟ یا نمی‌خواهند صدای ما را به گوش جهانیان برسانند؟ آیا قرارها و قراردادهای نانوشته‌ای وجود دارد؟ اگر می‌توانند و می‌خواهند و به راستی قرارها و قراردادهای نانوشته‌ای وجود ندارد، چرا کاری نمی‌کنند؟

- ۱- میزان مالیات ارزش افزوده در سال‌های اخیر افزایش یافته است.
- ۲- هر بشکه برابر با ۱۵۹/۲ لیتر می‌باشد.

شرکت جهانگردی و مسافرتی تعطیلات تقدیم می‌کند

A Reliable Name In Tourism Industry
نامی آشنا و مطمئن در صنعت توریسم

تهران - خیابان نکت علی شریعتی - پلاک ۱۹۰۷
تلفن: ۲۷۱۷۱۷۹ - ۲۷۱۰۱۹۱
پست الکترونیکی: Holiday@neda.net

تشکیل تورهای اختصاصی برای نمایشگاهها و کنفرانسها در ایران و سایر کشورها

✓ اخذ ویزای ایران برای میهمانان خارجی (انفرادی - گروهی)

✓ برگزارکننده تورهای خارجی به کشورهای آسیا - اروپا - آفریقا

✓ تورهای روزانه به کیش - برگزاری کلاسهای غواصی در کیش

✓ برگزارکننده تورهای داخلی

۲۵ سال سابقه
در امر گردشگری